

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Śląscy bibliotekarze w Ołomuńcu

Author: Maria Gacińska

Citation style: Gacińska Maria. (2001). Śląscy bibliotekarze w Ołomuńcu. „Bibliotekarz” (2001, nr 12, s. 22-24).

© Korzystanie z tego materiału jest możliwe zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa, a korzystanie w szerszym zakresie wymaga uzyskania zgody uprawnionego.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Menedżer projektu: **Rob Davies**, MDR Partners, Wielka Brytania, e-mail: rob.davies@mdrpartners.com

Administrator Sieci: **Mary Gianoli**, MDR Partners, Wielka Brytania, e-mail: mary.gianoli@mdrpartners.com

Koordinator polski:
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie
e-mail: wbp@wbp.olsztyn.pl

Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy
e-mail: fachowy@sun1.bibliopub.waw.pl

Ślascy bibliotekarze w Ołomuńcu

W dniu 25 czerwca 2001 r. Zarząd Okręgu SBP w Katowicach zorganizował wycieczkę szkoleniową do Ołomuńca. W wyjeździe obok licznej grupy pracowników bibliotek publicznych uczestniczyli także reprezentanci Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego oraz Biblioteki Śląskiej. Program wyjazdu był dostosowany do zainteresowań zawodowych wszystkich uczestników wycieczki i objął różne typy bibliotek.

W sercu miasta, w niedużej odległości od siebie położone są wszystkie trzy zwiędzone biblioteki. W sąsiedztwie pałacu arcybiskupa, konsystorza i klasztoru św. Franciszka, znajduje się budynek założonego w 1768 r. arsenału miejskiego, tzw. Terezińska zbrojnice. W roku 1991 obiekt ten został przekazany na potrzeby Centrum Informacyjnego Uniwersytetu im. F. Palackiego (UP). Po kapitalnym remoncie, w znacznej mierze sfinansowanym przez Kongres Stanów Zjednoczonych, znalazła tu swą siedzibę *Ústřední knihovna UP* (dalej UK UP), czyli Biblioteka Główna UP, popularnie nazywana Zbrojnicą. Cztery jednopiętrowe skrzydła klasycystycznej budowli okalają sporych rozmiarów kwadratowy dziedziniec. Na parterze pomieszczono administrację, oddziały gromadzenia i opracowania zbiorów, bibliograficzno-informacyjne, ochrony zbiorów oraz automatyzacji biblioteki, a także magazyny (200 tys. wol.), szatnię, pomieszczenia konferencyjne.

Zwiedziliśmy czytelnię na piętrze, gdzie w wolnym dostępie umieszczono 60-tysięczny zbiór książek i 450 tytułów czasopism. Materiały biblioteczne tematycznie związane są z uprawianymi w uczelni badaniami naukowymi. Dopełniają one zbiory siedmiu bibliotek funkcjonujących przy wydziałach UP – filozoficznym, teologicznym, pedagogicznym, przyrodniczym, lekarskim, prawa oraz wychowania fizycznego. UK UP stworzyła dla użytkowników jeden długi ciąg udostępniania, podzielony na segmenty przedmiotowe. Książki ustawione według własnej klasyfikacji, opatrzone są paskami magnetycznymi i odpowiednimi nalepkami z klasyfikacją (w czterech kolorach), które stanowią jeden z elementów sygnatury. Swobodny dostęp do półek, według widocznego schematu, pomaga czytelnikom odnaleźć nie tylko poszukiwany przez nich tytuł, ale także inne pozycje dotyczące interesującej ich problematyki.

W UK UP dużą uwagę przywiązuje się do badań nad wykorzystywaniem księgozbioru oraz jego aktualizacją. Pozycje nie cieszące się zainteresowaniem są wycofywane ze strefy wolnego dostępu, zaś na ich miejsce wprowadza się tytuły najczęściej wykorzystywane przez czytelników.

W strefie wolnego dostępu czytelniczy mają do dyspozycji 380 miejsc do pracy z książką i czasopiśmem oraz terminale, umożliwiające korzystanie z katalogu komputerowego.

Kilkuosobowe stanowiska do pracy rozlokowane są po całej czytelni, we wszystkich czterech jej segmentach.

W bibliotece wdrożono zintegrowany system biblioteczny Tinlib. Wszystkie książki z wolnego dostępu znajdują się w katalogu komputerowym. Katalog centralny, oprócz księgozbioru UK UP, rejestruje także zasoby bibliotek wydziałowych (z wyjątkiem zbiorów medycznych), a dzięki dostępowi online umożliwia też przeglądanie katalogów 35 bibliotek czeskich oraz 3 bibliotek zagranicznych. Tinlib pozwala czytelnikom kontrolować stan swego konta.

W Zbrojnicy wydzielono także miejsce dla 14 terminali, z których możliwy jest dostęp do sieciowych baz danych, baz na CD-ROM-ach oraz bezpłatny, godzinny dostęp do Internetu. Czytelnia czasopism zapewnia dostęp do pełnotekstowych czasopism elektronicznych. Biblioteka posiada też własną witrynę internetową (<http://tin.upol.cz>).

Aby ułatwić czytelnikom poruszanie się w zbiorach biblioteki, utworzono cztery stanowiska informacyjne. Zadaniem dyżurnych informatorów jest udzielanie podstawowych wskázówek bibliotecznych, a także wsparcie merytoryczne prowadzonych przez użytkowników poszukiwań. Tutaj możliwe jest też uzyskanie ulotek informacyjnych, np. na temat rozpowszechnianych baz danych. Jednocześnie na tych stanowiskach dokonywane są wypożyczenia miejscowe i międzybiblioteczne.

Na początku każdego roku akademickiego pracownicy czytelni prowadzą dwugodzinne zajęcia z przysposobienia bibliotecznego dla studentów I roku studiów w grupach 25-osobowych. Oprócz tego, dwa razy w miesiącu, odbywają się szkolenia dla wszystkich zainteresowanych przeszukiwaniem baz danych oraz wydawnictwami elektronicznymi.

Czytelniczy, zgodnie z regulaminem, podzieleni są na cztery grupy użytkowników. W zależności od przyznanej kategorii, cieszą się oni różnymi prawami dostępu do zbiorów, zarówno w sensie ilości i czasu wypożyczeń, prolongat, jak i możliwości korzystania z usług służb bibliograficzno-informacyjnych. Korzystanie z biblioteki jest odpłatne, np. cena karty bibliotecznej wynosi 200 koron. Karta ta obok funkcji identyfikacyjnej pełni również rolę karty płatniczej. Za jej pomocą, po naładowaniu impulsów, regulowana jest min. należność za korzystanie z urządzeń kopiujących i drukarek. W strefie wolnego dostępu użytkownicy UK UP mogą bowiem w systemie samoobsługowym wykonywać odbitki kserograficzne oraz wydruki z baz danych.

112-letnią tradycją cieszy się *Okresni knihovna* (dalej OK, czyli Powiatowa Biblioteka Publiczna). Ta zaszużona dla rozwoju czytelnictwa i życia kulturalnego w Ołomuńcu instytucja, funkcje biblioteki powiatowej zaczęła pełnić w roku 1960. W obszernym trzykondygnacyjnym gmachu, oprócz administracji i działów zajmujących się gromadzeniem i opracowaniem zbiorów, zlokalizowane są: Dział Literatury dla Dorosłych, Dział Literatury dla Dzieci i Młodzieży, Dział Muzyczny, Dział Piśmiennictwa Regionalnego i Informacji, a także Czytelnia Ogólna i Centrum Internetowe.

OK prowadzi działalność nie tylko na rzecz mieszkańców miasta, ale całego powiatu ołomuńskiego. Udostępnianie zbiorów prowadzą również jej filie – 7 w granicach administracyjnych miasta oraz 10 na terenie innych miejscowości. Księgozbiór bibliotek filialnych tworzą ruchome, wymienialne zestawy beletrystyki, zawierające w głównej mierze nowości wydawnicze. Wszystkie czynności związane z zakupem, inventaryzacją, opracowaniem formalnym i rzeczowym księgozbioru, tworzeniem katalogów, dystrybucją zbioru, pracami edytorskimi i statystycznymi wykonywane są w bibliotece centralnej. W OK wdrożono system biblioteczny LANius. Biblioteka centralna i filie mają możliwość korzystania z zasobów Internetu.

Zbiory OK co roku wzbogacają się o ok. 14 tys. wol. Obecnie liczą one 170 tys. wol., a łącznie z filiami – ok. 830 tys. książek. Prowadząc centralny zakup nowości biblioteka uzyskuje 36% rabatu.

Środków pieniężnych na pokrycie kosztów utrzymania i działalności OK dostarcza samorząd miejski. Przewidziana dotacja na jednego czytelnika (zarejestrowanych jest 6 tys. osób, łącznie z filiami – ponad 23 tys.) wynosi obecnie 30 koron. Zakup różnorodnej literatury dodatkowo finansowany jest z opłat pobieranych od czytelników. Wpisowe do OK dla osób dorosłych wynosi 80 koron, zaś dzieci i młodzież ucząca się korzystają z 50% zniżki. Wypicie rocznego abonamentu upoważnia czytelników do korzystania ze zbiorów całej sieci bibliotecznej. Oprócz opłat abonamentowych w bibliotece obowiązuje również cennik na świadczone usługi, m.in. pobierane są pieniądze za korzystanie z Internetu, baz danych, rezerwację książek, wypożyczenie płyt gramofonowych i kompaktowych, usługi reprograficzne. Przyjęta polityka powiązania zakupów nowości z opłatami sprawia, że im więcej czytelników tym większe i lepsze są zbiory.

Upowszechnianiu czytelnictwa i promocji placówek oraz świadczeniu w nich usług służą organizowane przez bibliotekę akcje, np. *Dni otwartych drzwi*, *Tydzień bibliotek*, a także regularnie prowadzone szkolenia biblioteczne, zajęcia i konkursy czytelnicze dla dzieci oraz redagowana strona www (<http://www.ok-olomouc.cz>). OK jest również organizatorem szeregu imprez kulturalnych skierowanych do mieszkańców miasta i powiatu. *Kawiarnia Literacka* zaprasza na spotkania autorskie oraz wykłady z różnorodnych dziedzin życia. Tutaj można także spotkać osobistość świata kultury i polityki, swe prace prezentują początkujący artyści, a także artyści-amatorzy, będący czytelnikami OK. Ciekawą inicjatywą są szkolenia internetowe adresowane do bezrobotnych. W Centrum Internetowym OK (sfinansowanym z funduszy PHARE) bezrobotni, młode matki, a także emeryci i renciści nieodpłatnie mogą przeglądać zasoby sieciowe w poszukiwaniu pracy.

Na zakończenie warto dodać, że OK w Olomouci w ramach programu Miasta Partnerskie współpracuje z Biblioteką Miejską w Sosnowcu. Wizycie towarzyszyło więc miłe spotkanie dobrych znajomych.

Státní vědecká knihovna (dalej SVK, czyli Państwowa Biblioteka Naukowa) odwołuje się do roku 1566, kiedy to rozpoczęła swą działalność jako Bibliotheca Collegii Societatis Jesu Olomucii. Przez wieki gromadzono tu zbiory dla potrzeb olomunieckich uczelni. Księgozbiór w obecnym kształcie to przede wszystkim zbiory uniwersalne, ze szczególnym uwzględnieniem piśmiennictwa z zakresu nauk humanistycznych. Biblioteka zgromadziła prawie 1,8 mln. woluminów, w tym 2387 tytułów gazet i czasopism. Jej zbiory regularnie wzbogacają się o otrzymywany egzemplarz obowiązkowy. Tą drogą pozyskuje się książki, czasopisma, mapy, płyty kompaktowe oraz kasety magnetofonowe. SVK udostępnia zbiory szerokiej publiczności, ale w szczególności kieruje usługi do pracowników naukowych i studentów.

Zaprezentowano nam agendy biblioteki. Pierwszą była Czytelnia Zbiorów Historycznych. Zasób tego oddziału stanowi 1450 rękopisów, ponad 1800 inkunabułów oraz 80 tys. starych druków. Pokazano nam najstarszy przechowywany rękopis, czyli tzw. *Evangeliar zabrdowický*. Jest to pochodzący z drugiej połowy XI wieku pergaminowy kodeks, odnaleziony w klasztorze w Zabrdowicach koła Brna. Jako następny zabytek piśmiennictwa czeskiego pokazano *Iherbar neb Bylinar*, wydany przez Daniela Adama z Veleslavina w roku 1596. Miłą niespodzianką były pokazane nam polonica; *Biblia*, wydana w Krakowie w Drukarni Łazarzowej w roku 1599; Jana Długosza *Vita beatissimi Stanislai Cracoviensis episcopi* (Kraków, drukarnia Jana Hallera,

1511); Michała z Wrocławia *Introductorium Astronomie Cracoviense Elucidans Almanach* (Kraków 1513) oraz Andrzeja Goldonowskiego *Diva Claromontana* (Kraków 1642).

W Czytelnii Głównej i Czasopism, dysponującej 45 miejscami, zebrano około dwutyśiętny księgozbiór podręczny. Są to głównie encyklopedie, słowniki, bibliografie, atlasy, ustawy i rozporządzenia a także dokumenty patentowe i normalizacyjne. Oprócz tego do dyspozycji czytelników oddano dwa ostatnie roczniki wszystkich gromadzonych czasopism. W Czytelnii Oprawnych Gazet udostępniane są starsze, oprowiane już, roczniki gazet i czasopism, a także ich mikrofilmy i mikrofisz.

Czytelnia Niemiecka została powołana do życia w roku 1995 i była drugą na terenie Czech placówką firmowaną przez Goethe Institut w Monachium. Czytelnicy mogą tutaj wypożyczać książki i prasę niemiecką, kasety wideo i CD-ROM-y z programami do nauki języka, bądź też skorzystać z tych materiałów na miejscu.

Od dwóch lat w SVK działa nowoczesnie wyposażona Czytelnia Audiowizualna. Środki na jej remont oraz aparaturę i wyposażenie wyasygnowała Fundacja Sorosa. Czytelnia jest wyposażona w sześć stanowisk, na których czytelnicy mogą odtwarzać muzykę klasyczną i rozrywkową z CD-ROM-ów (ponad 2500 jednostek) oraz z kaset magnetofonowych (ponad 1000 jednostek). Oprócz tego na dwóch stanowiskach zapewniono dostęp do Internetu, a na następnych dwóch utworzono stanowiska do przeglądania ok. 500 programów multimedialnych (gry, programy edukacyjne itp.). Dodatkowo w Czytelnii stworzono stanowisko umożliwiające korzystanie z zasobów sieciowych oraz dysków optycznych przez osoby niewidome i słabowidzące. Do tego celu zakupiono oprogramowanie OKO i BIZON.

W SVK postępują prace nad automatyzacją tej biblioteki. Dzięki wsparciu fundacji Mellona, w roku 1998 wdrożono zintegrowany system biblioteczny Aleph. Obecnie w systemie znajduje się ponad 500 tys. opisów wydawnictw zwartych oraz kompletny zbiór Czytelnii Audiowizualnej. Korzystanie z bazy komputerowej umożliwia terminala (6 stanowisk) rozmieszczone w katalogu bibliotecznym. Od 1999 r. katalog elektroniczny jest dostępny także w wersji online. Do dyspozycji użytkowników oddane są nadal tradycyjne katalogi kartkowe: alfabetyczny, przedmiotowy oraz katalogi specjalne, np. czasopism, biografii, obejmujące swym zasięgiem zbiory od 1960 r. Katalogi te systematycznie podlegają retrokonwersji. Wiadomości o wcześniejszych nabytkach biblioteki należy szukać w Oddziale Informacji. Agenda ta prowadzi działalność wykorzystując nie tylko tradycyjne źródła i kartoteki. Czytelnicy mają tam do dyspozycji kilkanaście baz danych, dostępnych na dyskach optycznych i w sieci.

Korzystanie z usług SVK jest odpłatne. W zależności od rodzaju czytelnika roczna opłata wynosi: 100 koron dla tzw. użytkowników standardowych oraz 200 koron dla użytkowników z rozszerzonymi prawami czytelniczymi (pracownicy naukowci, instytucje). Do bezpłatnego zapisu uprawnieni są inwalidzi oraz osoby, które ukończyły 70 lat. Dodatkowo pobierane są opłaty za usługi informacyjne, rezerwację książek, wypożyczenia międzybiblioteczne, usługi reprograficzne, korzystanie z Internetu itd.

Biblioteka SVK prowadzi również szeroko zakrojoną działalność naukowo-badawczą. Jej efektem jest m.in. tworzenie bazy danych REGO, udział w opracowaniu czeskiej bibliografii zawartości czasopism (*České článkové národní bibliografie*). Pracownicy aktywnie uczestniczą w seminariach i konferencjach naukowych, głównie z zakresu historii książki i bibliotek na terenie Czech, Moraw i Śląska. Biblioteka jest także instytucją sprawczą kilku tytułów roczników, bibliografii regionalnych i innych publikacji dokumen-

tujących osiągnięcia własne tej instytucji. Ponadto SVK redaguje własną stronę internetową (<http://www.svkol.cz>).

SVK pracuje w bardzo trudnych warunkach lokalowych. Jej budynki pomimo przystosowania do obsługi czytelników są ciasne i mało funkcjonalne. Rozproszenie księgozbioru w kilku magazynach opóźnia udostępnianie książek czytelnikom.

Na zakończenie pobytu w Ołomuńcu udano się do Zbrojnice, gdzie w restauracji, przy regionalnych morawskich potrawach, w sympatycznej atmosferze uczestnicy dzielili się wrażeniami z dobiegającego końca pobytu w Ołomuńcu.

Wyjazd śląskich bibliotekarzy spełnił oczekiwania organizatorów. Dał bowiem wyobrażenie o sytuacji biblio-

tekstwa czeskiego i pozwolił skonfrontować ją z realiami polskimi. Poznano działalność różnego typu bibliotek, ich także różnorodne księgozbiory oraz organizację i formy udostępniania zbiorów. Zwrócono uwagę na funkcjonowanie rozmaitych systemów komputerowych zainstalowanych w tamtejszych placówkach. Pobyt dał również możliwość spojrzenia z innej perspektywy na sposoby pozyskiwania funduszy bibliotecznych, w tym na opłaty pobierane od czytelników.

Maria Gacińska

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach

Przegląd publikacji

Gołębiewski Łukasz: Rynek książki w Polsce 2001 / Łukasz Gołębiewski; współpr. Renek Mendruń. – Wyd. 4. – Warszawa: Biblioteka Analiz, 2001. – 473, [3] s. – (Raporty; t. 15) ISBN 83-914385-9-7

W roku 2001 otrzymujemy czwarte wydanie znanej publikacji *Rynek książki w Polsce 2001*. Zaprezentowano w niej sytuację na rynku wydawniczo-księgarskim w drugiej połowie 2000 r. i pierwszej połowie 2001 roku.

Przypomnijmy, w dniach 18-23 października 2000 r. odbyły się Frankfurckie Targi Książki. Polska wystąpiła jako gość honorowy. Zaprezentowano 40 tys. polskich książek. Odbyło się kilkadziesiąt spotkań autorskich. Prezentacjom tym towarzyszyły liczne wystawy i imprezy w całych Niemczech. Natomiast rok 2001 został uznany w Polsce – za rok kultury. Jak te doniosłe wydarzenia wpłynęły na codzienność wydawniczą w kraju.

Sygnalizowana publikacja odnotowuje sukcesy Programu Copyright Poland we Frankfurcie, kolejne edycje „Harryego Pottera” i związany z tym boom czytelnicy oraz związek wydawców podręczników w Polsce z wprowadzaną reformą oświaty. Jednak jak píše autor we wstępie „Wielu wydawcom rok 2000 będzie się jednak kojarzył z upadkiem hurtowni Liber i początkiem wielkiego zamieszania na polskim rynku dystrybucji”. Prezentację materiału rozpoczyna autor od omówienia roku 2000 na rynku wydawniczo-księgarskim. Ta część pracy rozpoczyna przegląd najważniejszych wydarzeń od stycznia do grudnia 2000 r. Warto tu wymienić m.in.: znalezienie ustawy o podatku od twórców i usług, umożliwiającej zachowanie zerowej stawki VAT na druk i sprzedaż książek opatrzonych numerami ISBN oraz czasopism opatrzonych numerem ISSN; ogłoszenie Ministra Skarbu o zaproszeniu do rokowań dla inwestorów zainteresowanych uczestnictwem w prywatyzacji Wydawnictw Szkolnych i Pedagogi-

cznych S.A. (w 2000 r. nie doszło jednak do prywatyzacji); inicjatywę powołania Izby Księgarstwa Polskiego; uruchomienie pierwszego internetowego portalu branży wydawniczej – Wasz Wirtualny Wydawca; upadek hurtowni Karta (Łódź), Urbańczyk i Kos (Katowice) oraz Liber (Kraków).

Natomiast pierwsze miesiące roku 2001 przyniosły dalsze niepokojące informacje o niewypłacalności i zadłużeniach kolejnych hurtowni (Kwadro, Światowid, Azymut). Wieści o stratach finansowych w sieci dystrybucji książek wpłynęły także na zmianę planów wydawców. Autor zauważa bardzo trafnie: „Zapasy z poprzedniego roku, poniesione straty, brak zdolności kredytowych, wreszcie obawy dystrybutorów o przyszłość ich firm wpływały na pogarszającą się sprzedaż w pierwszej połowie 2001 r. Bez wątpienia nastał chudy okres dla branży, co – po hurtownikach i księgarzach – szybko odczuli wydawcy. Utrata części kanałów dystrybucji (w szczególności w południowej Polsce) wpłynęła na decyzje o ograniczeniu planów wydawniczych i redukcji nakładów”.

Ważne i istotne jest jednak stwierdzenie, że „Załamanie systemu sprzedaży ma jednak także dobre strony. Powstała inicjatywa znana jako Grupa Negocacyjna – grupa wydawców, którzy zainicjowali stały monitoring największych hurtowni”.

Omówienie sytuacji na rynku wydawniczym w 2000 r. oparł autor na danych uzyskanych z badań ankietowych, przeprowadzonych przez dziennik „Rzeczpospolita” w grupie ponad 200 dużych i średniej wielkości wydawnictw, w okresie od stycznia do marca 2001 r. oraz badań wcześniejszych.